

«*Jogfejlődés. Társadalom-bölcseleti tanulmány. Irta dr. Fényes Samu, ügyvéd. Ára 80 kr. Kassa, 1893. Maurer Adolf kiadása.*»

A jogbölcseleti tanulmányoknak nálunk parlagon heverő mezején számottevő kis munka ez, mely nyolcz íven taglalja a jog lényegét, határait, annak az erkölcshez való viszonyát stb. Bevezetésében némi túlzással megy ugyan neki a metaphysikusoknak, azt állítva, hogy ők a gondolkodás elemeit is rosszul alkalmazzák, pedig kevéssel lentebb ő is beismeri, hogy «a metaphysika az embert s vele minden organumot (!) statikájában veszi vizsgálat alá». Ez pedig teljesen jogosult álláspont, mert hiszen az élet folyama, a mit Fényes úgy fejez ki, hogy *az emberi és minden élő organismus dynamikája*, sem érthető meg másképen, mint egyidejű felfogásával a dolgok lényegiségének, az eredet és a cél momentumának. Ezen az álláspontján a szerzőnek nem segít semmit, hogy a jog fogalmának construálásánál is oly definitiókat vesz föl polemiája tárgyául, melyeket maga a metaphysikai jogbölcselet sem ismer el magáénak, p. o. hogy a jog: «megadása annak, a mi mást megillet». Sem Kant, sem Stahl, sem Krause nem abban találták a jog meghatározását, s így nagyon kevés értéke van, ha Fényes oly oldalról támadja meg a metaphysikát, a mely oldalról védelemre az legkevésbé szorul.

Viszont azt is tudni látszik Fényes, hogy azt sem tagadták soha a metaphysikusok, hogy a jog az emberi társasélet productuma, s hogy ennélfogva a hol emberi társaság nincs, ott jogról sem lehet szó. Fényes okoskodása csak ott válik alaposabbá, a hol kifejti, hogy a kényszer nem következménye csak, mint a metaphysikusok állítják, hanem egyenes feltétele a jognak. Mert igaz ugyan, hogy a jog jog marad, ha az állam nem képes is megvédeni, de «ebből nem az következik, hogy a jog valami absolut igazság, mely az államtól elvontan is képzelhető, hanem az állam természetes kötelességeinek sokszor nem képes megfelelni, és mi kötelességnek nem azt nevezzük, a mit tényleg megtesz az állam, hanem mit megtennie kell.»

Azonban hozzátehetjük, hogy ugyanezen tételből az sem foly szükséghép, hogy «azért nem következménye a jognak a kényszer, mert igen sok esetben ez a kényszer nem valósítható. Mert mindazon esetekben, melyekben a jogkényszer megvaló-

sulása elé akadályok gördülnek, nemcsak a kényszer, hanem maga a jog is elveszti lényege tartalmát és a merő negatio terére szorul. Az állam tehát nem saját kényszerével valószínűsíti meg a jogot, mint egy, a jogtól idegen, azon kívül álló organismus, hanem éppen ellenkezőleg, az állam maga a legmagasabb kifejezése azon belső processusnak, mely a jog eszméjében önnön megvalósulását lényegével azonos kényszer útján viszi keresztül.

Áttérve a jog fejlődésére, Fényes a jogtörténelem tanulságai fonalán tünteti fel a fejlődés kétségtelen jelenségeit, mindenekelőtt a tulajdon intézményét taglalva, azután az államjog és a büntetőjog terére kalandozva át. Ez utóbbi pontban arra a kockázatot állítja, hogy a büntetőjog csak állami jogvédelem vagy önvédelem volt mindenkor, de sohasem volt annak célja az igazság megvalósítása, vagy a megsértett világrend helyreállítása. Ily alakban természetesen ezt a tételt sem fogadhatjuk el, nem különösen azért, mert az állam, mint megjegyeztük Fényessel szemben, már önmagában bizonyos ethikai rend kifejezője s önvédelme alatt nem lehet mást érteni, mint ennek a felsőbb erkölcsi rendnek — legyen annak gondolata a jog, a közjó vagy az igazság — megvédelmezését. Különbösen a fűzet mindenestre gondolkozó jogászra és bölcselőre vall, kinél csak azt hibáztatjuk, hogy mikor az evolutionálisms talajára áll, s kimutatja, hogy soha nem volt jogrend, mely örökérvényű igazságokon alapult, egyúttal nem ereszkedik mélyebben a lényeg változásainak állandó törvényei kutatásába.

* * *

A társadalmi gazdaságtan elemei. Irta dr. Földes Béla, a nemzetgazdaság és pénzügytan ny. rendes tanára a budapesti egyetemen. Budapest, 1893. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés kiadása. Ára 4 frt 50 kr.

Kettős feladat megoldására vállalkozott e művében szerző; egyik: a társadalmi gazdaság jelenségeinek tudományos és önálló vizsgálata; másik: a gazdasági jelenségek vizsgálata hazai viszonyaink, gazdasági fejlődésünk jelenlegi és történeti alakulásának szemmel tartása.

Munkáját, melynek második része is nemsokára fog napvilágot látni, a szerző öt részre osztja, s ezekben egymásután